

DIXIT

In beginsel is er het woord

A.E.J. Kaal

Van dezelfde schrijver:

“Brood uit de hemel”: ikonen uit het Bornholm atelier

ISBN 9789402134254

“Vliegpost”: naoorlogse brieven uit Bandoeng

ISBN 9789402134780

“Gedichten over Niets”

ISBN 9789402135770

“Mijn geestelijk testament”

ISBN 9789402134650

“De tienduizend dingen”

ISBN 9789402150032

Over de schrijver:

“Herinneringen en gedachten – het verhaal van Ton Kaal”,
opgetekend door Marie José Laurens; deze uitgave werd mogelijk
gemaakt door Humanitas Apeldoorn.

ISBN 9789402143348

Afbeelding omslag:

View (Rudi van de Wint)

Inhoudsopgave

1. Het goede nieuws?.....	6
2. Ik ben de messias niet.....	11
3. Verlos ons van den hoge.....	17
4. Waaraan heb ik dit te danken?.....	22
5. Kerstmeditatie	26
6. Leven uit genade	32
7. Epifanie	37
8. Het spreken van God	42
9. Het wijnwonder	48
10. Bevrijd.....	54
11. Wees volmaakt!	57
12. Mijn dienaar ben jij!	62
13. Jezus zien.....	68
14. Oversteken.....	73
15. Gij zult niet... (?).....	79
16. De bron.....	84
17. De wolk van niet weten	90
18. Ontmoeting met een vrouw uit Samaria	94
19. Zoals een kind.. ..	100
20. Vrede!.....	105
21. Eeuwigheidsleven.....	111
22. Afscheid	117
23. Palmпасen.....	123
24. Godverlatenheid... ..	128
25. Pasen.....	132
26. Pasen.....	138
27. Jezus in ons midden(?)	143
28. Zoek de Heer nu hij zich laat vinden	149
29. Zien.....	153
30. Zijn jullie dan zo hardleers?	160
31. Over Hem wil ik vertellen	165
32. De onbekende God	170
33. Vreemdelingen	176
34. Niet in het verborgene	179

35.	Het spreken van God	185
36.	God liefhebben	190
37.	God ontmoeten	195
38.	In de ogen van God.....	200
39.	Gevonden worden.....	205
40.	Een koninklijke bruiloft?	209
41.	De plaats van God	214
42.	"Ik zal je zegenen..."	221
43.	Laat u met God verzoenen.....	227
44.	Onze wegen... ..	232
45.	Lopen loutert (een pelgrimsdienst).....	237
46.	Thuis komen	242
47.	Onderzoek alle dingen.....	248
48.	Een nieuwe hemel.....	253
49.	Gelukkig de ogen die zien wat jullie zien.....	258
50.	Verborgenheid	262
51.	Eeuwigheidszondag.....	268
52.	Laatste preek.....	274
	Overzicht van gelezen bijbelteksten:.....	280
	Nawoord.....	282

PREKEN

1. Het goede nieuws?

Sefanja 3:14-20 (profetie over Jeruzalem)

14 Jubel, vrouwe Sion, zing van vreugde, Israël, juich met heel je hart, vrouwe Jeruzalem! 15 De HEER heeft het vonnis over jou tenietgedaan en je vijand verdreven. De HEER, de koning van Israël, is in je midden, je hebt geen kwaad meer te vrezen. 16 Op die dag zal men tegen Jeruzalem zeggen: 'Wees niet bang, Sion! Laat de moed niet zinken!' 17 De HEER, je God, zal in je midden zijn, hij is de held die je bevrijdt. Hij zal vol blijdschap zijn, verheugd over jou, in zijn liefde zal hij zwijgen, in zijn vreugde zal hij over je jubelen. 18 Alle treurenden zal ik bijeenbrengen, verzamelen wie op je feesten moesten ontbreken. Hun vernedering drukte zwaar op de stad. 19 In die tijd zal ik afrekenen met je verdrukkers, de kreupelen zal ik redden, de verstrooiden bijeenbrengen. En hen die in de hele wereld werden veracht zal ik met eer en roem overladen. 20 In die tijd breng ik jullie terug. Ik zal jullie verzamelen, je zult met eer en roem overladen worden door alle volken op aarde. Met eigen ogen zullen jullie zien hoe ik je lot ten goede keer - zegt de HEER.

Lucas 3:7-18

7 Johannes zei tegen de mensen die massaal uitliepen om zich door hem te laten dopen: 'Addergebroed, wie heeft jullie wijsgemaakt dat je veilig bent voor het komende oordeel? 8 Breng vruchten voort die een nieuw leven waardig zijn, en zeg niet meteen bij jezelf: Wij hebben Abraham als vader. Want ik zeg jullie: God kan uit deze stenen kinderen van Abraham verwekken! 9 Ja, de bijl ligt al aan de wortel van de boom: iedere boom die geen goede vruchten draagt, wordt omgehakt en in het vuur geworpen.' 10 De mensen vroegen hem: 'Wat moeten we dan doen?' 11 Hij antwoordde: 'Wie twee stel onderkieren heeft, moet delen met wie er geen heeft, en wie eten heeft moet hetzelfde doen.' 12 Er kwamen ook tollenaars om zich te laten dopen,

en die vroegen hem: 'Meester, wat moeten wij doen?' 13 Hij zei tegen hen: 'Vorder niet meer dan wat jullie is opgedragen.' 14 Ook soldaten kwamen hem vragen: 'En wij, wat moeten wij doen?' Tegen hen zei hij: 'Jullie mogen niemand afpersen en je ook niet laten omkopen, neem genoeg met je soldij.' 15 Het volk was vol verwachting, en allen vroegen zich af of Johannes misschien de messias was, 16 maar Johannes zei tegen hen: 'Ik doop jullie met water, maar er komt iemand die meer vermag dan ik; ik ben zelfs niet goed genoeg om de riemen van zijn sandalen los te maken. Hij zal jullie dopen met de heilige Geest en met vuur; 17 hij houdt de wan in zijn hand om de dorsvloer te reinigen, het graan zal hij bijeenbrengen in zijn schuur en het kaf in onblusbaar vuur verbranden.' 18 Op deze en andere wijze spoorde hij de mensen aan en verkondigde hij hun het goede nieuws.

Niet zo lang geleden kregen mijn vrouw en ik van twee kleinkinderen een cadeau. Terwijl ze dat overhandigden zei de oudste (zes jaar): "Omi, ik wil het wèl graag terug hebben!" Misschien raadt U al wat het was: het was zo'n boek waarin je je levensgeschiedenis kunt opschrijven: 'Oma/Opa, vertel eens...'. Zo'n boek bevat een groot aantal vragen, bedoeld om je te bepalen bij je verleden en die je uitnodigen om in gedachten nog eens na te gaan hoe je leven nu eigenlijk is verlopen. Eén van de vragen in het boek is: "Opa, ben je nog steeds gelovig?" Niet bepaald de vraag van een kind van zes, maar toch...: het was misschien wel de moeilijkste vraag uit het hele boek. Wat zou U antwoorden? Ben je nog steeds gelovig? Ja, wat is dat eigenlijk: 'gelovig zijn'?

Bij het lezen van de teksten, die ons voor vandaag ter overweging worden aangereikt, moest ik weer aan die vraag denken. Geloven we eigenlijk wat ons daarin wordt aangezegd? Wat dan te denken van het gericht, waar Johannes het over heeft? De bijl ligt al aan de wortel. Dat klinkt niet vrolijk. En toch staat daar even verderop, dat hij zo het goede nieuws verkondigde. Waar gaat dit over? Over het kwaad misschien, dat zal worden uitgeroeid? Zal er ooit werkelijk een einde komen aan alle ellende in deze wereld? Geloof u dat? En - met

betrekking tot ons eigen leven: komt er ooit een moment waarop we zullen kunnen zeggen: “Nu begrijp ik waarom ik dit allemaal moest doorstaan; uiteindelijk heeft het mij gelouterd? Mijn leven zin gegeven?” Lucas beschrijft hoe een stoet van mensen bij Johannes komt met de vraag: zeg ons toch wat we moeten doen? Een vreemd verhaal! Het lijkt niet erg van onze tijd. Komt u zulke mensen wel eens tegen? Mensen die dolgraag van iemand horen hoe ze moeten leven? Mijn indruk is dat mensen vandaag de dag doorgaans liever zèlf bepalen hoe ze willen leven. Het liefst zijn wij autonoom; zelfredzaam; mondig; onafhankelijk. Dat is wat we willen: we zouden graag greep willen hebben op mensen en dingen om ons heen: op onze vrouw en op onze kinderen; op de politiek; op het klimaat; op het armoedeprobleem; en op zoveel meer. Kortom: op het kwaad. Wat we daarbij misschien vaak over het hoofd zien is, dat veel kwaad nu juist voortkomt uit onze neiging om onze leefwereld te willen beheersen. U kent het verhaal in Genesis 3, waarin verteld wordt hoe het kwaad ooit in de wereld kwam. Alle ellende komt voort, aldus deze mythe, uit het feit dat de mens - Adam - zich in het hoofd haalt dat hij beter af is zonder God. In het verhaal is het de slang die dit vuurtje nog wat opstookt: "Waarom zou God jullie verboden hebben om van die boom te eten? Wat voor een belang zou God daarbij hebben?" En de mens denkt dan natuurlijk: die slang zou best eens gelijk kunnen hebben! "Gebruik toch je gezond verstand!", lijkt de slang te willen zeggen. De mythe karakteriseert de mens: mondig waar het goed en kwaad betreft; en wantrouwig ten opzichte van alles wat 'van bovenaf' komt. De afgelopen week stonden de kranten vol over Kopenhagen en de klimaatconferentie, die daar plaatsvindt. En - in samenhang daarmee - las je ook allerlei goede adviezen over wat we zelf zouden kunnen doen. Zitten we daar nu ècht op te wachten? Of neigen we tot scepsis en denken we stilletjes: zou het nu wel zo'n vaart lopen met die opwarming van de aarde? Zijn al die rapporten betrouwbaar? Er wordt zoveel gezegd: moet je dat allemaal geloven? We zijn niet gediend van verandering en houden alles maar liever zoals het altijd was. En wij geloven vooral in onszelf.

"Bekeert U!" Moeten we dan toch veranderen: anders gaan denken?
Ons openen voor nieuwe dingen? Anders gaan leven?

Opa, vertel eens.....: ben je nog steeds gelovig? Een moeilijke vraag. Gelovig zijn' is niet zozeer 'in iets geloven' maar veeleer een grondhouding; een houding ten opzichte van jezelf, ten opzichte van anderen en ten opzichte van de werkelijkheid. Een dichter (Rutger Kopland)schreef ooit:

"Wat gisteren was en morgen zal zijn
"is al eeuwen bekend en verdeeld;
"maar vandaag is het geheim als tussen
"gordijnen een hand.....

Het 'nu' is eigenlijk een gat in de tijd; een verbinding tussen het 'niets' dat we verleden noemen en het 'niets' dat we toekomst noemen. In het 'nu' liggen mogelijkheden besloten die verborgen zijn: nieuwe kansen, nieuwe perspectieven, waarvan we zelfs niet weten of die 'goed' zijn of 'kwaad'. Het vereist enige moed om open te staan voor wat die hand ons door dat gordijn aanreikt. Gelovig zijn is:

"luisteren naar wat verborgen spreekt,
"uitzien naar wat nog niet te zien is,
"gaan waar geen weg is
"en durven staan waar je niet kunt staan.

Gelovig zijn ontspringt misschien wel daar waar de mens 's ochtends begint met een loflied, waarin hij zichzelf toezingt dat hij niet zelf in het centrum moet willen staan - zoals in de psalm waarmee wij vanochtend deze dienst begonnen:

"Zegen, mijn ziel, de grote naam des Heren,
"laat al wat binnen in mij is Hem eren,
"vergeet niet hoe zijn liefde u heeft geleid...

Ooit stelde ook een monnik, Thomas Merton is zijn naam, zich de vraag waar zijn geloof nu feitelijk uit bestond. Zijn antwoord zou je kunnen aflezen uit het volgende gebed dat van hem bewaard bleef:

"Heer, mijn God,

Ik weet niet waar ik heen ga. Ik ken de weg niet die voor mij ligt. Ik kan niet met zekerheid zeggen waar hij zal eindigen. Ook ken ik mezelf niet echt, en het is niet omdat ik denk dat ik Uw wil volg dat ik dat ook werkelijk doe. Maar ik geloof dat het verlangen U te behagen U in feite ook behaagt. En ik hoop dat ik dat verlangen heb in alles wat ik doe. Ik hoop dat ik nooit iets zal doen zonder dit verlangen. En ik weet dat als ik dit doe, U mij zult leiden langs het rechte pad, hoewel ik er misschien niets van zal begrijpen. Daarom zal ik altijd op U vertrouwen, ook al lijkt ik verloren en in de schaduw van de dood. Ik zal niet bang zijn, want U bent steeds bij mij, en U zult mij nooit aan mijn lot overlaten om mijn gevaren alleen onder ogen te zien.

2. Ik ben de messias niet

I Thessalonicenzen 5:12-24

12 Wij vragen u, broeders en zusters, diegenen onder u te erkennen die zich op gezag van de Heer ervoor inzetten u te leiden en terecht te wijzen. 13 U moet hun om hun werk veel liefde en respect betonen. Leef in vrede met elkaar. 14 Wij sporen u aan, broeders en zusters, iedereen die zijn dagelijks werk verwaarloost terecht te wijzen, de moedelozen hoop te geven, op te komen voor de zwakken, met iedereen geduld te hebben. 15 Zie erop toe dat niemand kwaad met kwaad vergeldt en streef altijd naar het goede, zowel voor elkaar als voor ieder ander. 16 Wees altijd verheugd, 17 bid onophoudelijk, 18 dank God onder alle omstandigheden, want dat is wat hij van u, die één bent met Christus Jezus, verlangt. 19 Doof de Geest niet uit 20 en veracht de profetieën niet die hij u ingeeft. 21 Onderzoek alles, behoud het goede 22 en vermijd elk kwaad, in welke vorm het zich ook voordoet. 23 Moge de God van de vrede zelf uw leven in alle opzichten heiligen, en mogen heel uw geest, ziel en lichaam zuiver bewaard zijn bij de komst van onze Heer Jezus Christus. 24 Hij die u roept is trouw en doet zijn belofte gestand.

Tweede lezing: Johannes 3:22-30

22 Daarna ging Jezus met zijn leerlingen naar Judea. Daar bleef hij enige tijd en hij doopte er. 23 Johannes doopte toen ook, in Enon, dicht bij Salim, een waterrijk gebied. Daar kwamen de mensen naartoe om zich te laten dopen. 24 Johannes was immers nog niet gevangengezet. 25 Er ontstond een discussie tussen de leerlingen van Johannes en een Jood over het reinigingsritueel. 26 Ze gingen naar Johannes en zeiden tegen hem: 'Rabbi, de man die bij u aan de overkant van de Jordaan was, over wie u een getuigenis afgelegd hebt, is aan het dopen en iedereen gaat naar hem toe!' 27 Johannes antwoordde: 'Een mens kan alleen ontvangen wat hem door de hemel gegeven wordt. 28 Jullie kunnen van mij getuigen dat ik gezegd heb:

"Ik ben de messias niet, maar ik ben voor hem uit gezonden." 29 De bruidegom krijgt de bruid; de vriend van de bruidegom staat te luisteren en is blij dat hij de stem van de bruidegom hoort. Dat vervult mij met grote vreugde. 30 Hij moet groter worden en ik kleiner.

Niet lang geleden verscheen er een boekje, geschreven door Eginhardt Meijering, onder de titel: "Het roer moet om - De kerk van Jezus Christus is meer dan een Jezusbeweging". In dit boekje beschrijft hij onder meer wat hij heeft zien gebeuren in de laatste decennia van de vorige eeuw. Men heeft, volgens hem, het geloof gereduceerd tot ethiek; en men heeft van Jezus een goed mens gemaakt; een voorbeeld dat we zouden moeten navolgen. Iemand die door het visioen van het hemelse koninkrijk was gegrepen, en waar hij op anticipeerde. En het hemelse koninkrijk zou dan een wereld zijn waarin vrede en gerechtigheid zouden heersen. De vraag die je daarbij kunt stellen is: doet dit wel recht aan de kern van het Christelijk geloof? Maken we daarmee van Jezus in feite niet een soort Johannes de Doper, die in zijn tijd de mensen opriep om anders te gaan leven?

In het verhaal over deze Johannes, dat we vandaag lezen, wordt benadrukt dat hij van zichzelf zegt dat hij de messias niet is. En dat de messias, of - in ons woordgebruik - de Christus, nog moet komen. Wanneer we Jezus beschouwen als een bevlogen en goed mens, die ons tot voorbeeld kan zijn, dan heeft hij dat gemeen met talloze anderen: Franciscus van Assisi, Gandhi, Albert Schweitzer, en vult u verder maar in. "Jij, wie ben jij?" (σου τις ει; Joh.1:19). Dat was de vraag waarmee Joden uit Jeruzalem priesters en Levieten op Johannes afstuurden om hem te vragen wie hij was. Men keek destijds uit naar de komst van de messias. Misschien is het op deze advenstsavond zinvol om nog eens stil te staan bij het begrip 'messias'. Op Kerst zullen we, zoals elk jaar, het Lucasevangelie weer ter hand nemen en daar lezen: "Vandaag is in de stad van David voor jullie een redder geboren. Hij is de messias, de Heer." Daar ontspringt de stroom waarin wij staan. Het messiasbegrip stamt uit de Joodse traditie: de traditie van een volk, dat vele duistere tijden heeft gekend. En steeds

waren er dan weer mensen, die zich de vraag stelden: wat mogen we verwachten? Komt er ooit een einde aan deze duisternis? Zal er ooit nog verlichting komen: een licht in deze duisternis? Aan antwoorden op deze vraag heeft het nooit ontbroken. Zo schreef de tweede Jesaja in de 4de eeuw v. Chr.: "Uw wijsheid en uw kennis zijn het, die u verleid hebben, zodat ge bij uzelf zegt: Ik ben het en niemand anders!" (Jes. 47:10). Deze Jesaja meende dus dat men de uitzichtloosheid over zichzelf had afgeroepen; en dat die het gevolg was van het feit dat de mens zich verbeeldde beter af te zijn in een wereld zonder God. Het is toch ook wel heel verleidelijk om te denken dat de mens op zichzelf is aangewezen? Is de grondslag van onze tegenwoordige samenleving niet de overtuiging, dat we het moeten hebben van de wetenschap, van het vooruitgangdenken, van de maakbaarheid van onze samenleving? Geloven in wonderen, of in het mysterie druist in tegen ons realiteitsbesef. Toch zou je naast deze Jesajatekst er vele kunnen leggen zijn die, net als Jesaja, naar hetzelfde wijzen: dat de mens zich teveel verbeeldt. Dat de wereld niet maakbaar is. En dat er iets moet veranderen aan onze openheid voor een andere werkelijkheid. Zo vertelt ook het Genesisverhaal, dat de mens de ellende over zichzelf afgeroepen heeft door te bezwijken voor de verleiding om gelijk te zijn aan God. De mens heeft de neiging om een tovenaarsleerling te zijn: om processen in gang te zetten, die hij vervolgens niet meer kan beheersen. Zal hier ooit een einde aan komen? Voor zover Joodse denkers zich daarover gedachten hebben gemaakt kwamen zij altijd weer te spreken over het messianisme. Ze dachten daarbij lang niet altijd aan een messias in de gestalte van een persoon die uitkomst moest brengen. Waar het hen vooral om te doen was is de vraag hoe het proces van neergang, dat door onszelf wordt veroorzaakt, ooit zou kunnen worden doorbroken; wat er nodig zou zijn om een messiaanse tijd te laten aanbreken; een wereld, waarin mensen waardig en in vrede met elkaar zouden kunnen leven. Ligt het binnen de menselijke mogelijkheden om dat te realiseren? Of is daarvoor iets nodig waartoe de mens niet in staat is? En - als die tijd

ooit zou aanbreken - zal daar dan plaats zijn voor iedereen? Of alleen voor 'rechtvaardigen'?

Ook in het Nieuwe Testament vinden we uiteenlopende gedachten over deze kwestie. Johannes de Doper roept mensen op om zich voor te bereiden op het komende heil door zich te bekeren. Waaruit dat komende heil precies bestaat, wordt niet zo duidelijk. Het enige wat duidelijk is, is dat hij zegt niet de messias te zijn. Anderen verwachten een profetische gestalte, die een wending teweeg zal brengen: een soort Elia - die we uit het Oude Testament kennen als de kampioen in het bestrijden van afgodenvereerders. Weer anderen verwachten het heil van een politieke gestalte, een nieuwe David, of een tweede Mozes. En volgens nog weer anderen is het wachten op een hogepriester, een Aäron, die de cultus hervormt. Maar er zijn er ook die denken aan een voleinding. Zij spreken over het einde van de tijd, waarbij de rekening wordt opgemaakt: pas daarna kan er iets nieuws komen, een nieuwe aarde.

Maar: hoe zit het nu met de kerk? En vooral: wat geloven wij nu eigenlijk? Wie is Jezus voor ons? Is hij een goed mens? Een voorbeeld ter navolging? Of wordt ons in zijn persoon iets aangereikt, waar wij aan voorbij dreigen te gaan? Een terugkerend motief in het Nieuwe Testament is de blindheid, waarvan mensen genezen moeten worden. En de beginwoorden van het Johannesevangelie (In den beginne was het Woord, en het woord was bij God..) leiden ons terug naar het scheppingsverhaal, naar Genesis. Zo lijkt de evangelist ons te wijzen op de scheppende kracht van God. Alsof hij wil zeggen: mensen moeten zich niet verbeelden dat ze, al doen ze nog zo hun best, de wereld kunnen verbeteren. Komt onze overmoed voort uit een soort verblinding?

Wie de beelden van de serie 'In Europa', de televisieserie gemaakt door Geert Mak, tot zich laat doordringen moet wel gaan beseffen dat wij geboren zijn in een tijd waarin méér mensen zijn mishandeld en méér doden zijn gevallen door zinloos geweld dan ooit tevoren. En dat alle leuzen van na de beide wereldoorlogen (Dit nooit meer! De

honger de wereld uit! Einde aan het onrecht en de ongelijkheid! Weg met de atoombommen!) ten spijt er nadien wereldwijd méér etnisch geweld is geweest, dat ooit tevoren, dat nog steeds op grote schaal gemoord en verkracht wordt, dat er honger wordt geleden, en dat de welvaart in de wereld opnieuw alleen is weggelegd voor een relatief kleine groep van bevoorrechten. Alle mooie woorden over de grondrechten van mensen, van kinderen en van dieren ten spijt zucht Moeder Aarde onder de wijze waarop de mensen haar bewonen. De messias is in bijbels perspectief een gave van God: in de gestalte van Jezus. Daarmee wordt ons de boodschap gebracht, dat het heil van buitenaf komt. De Oosterse kerk heeft Johannes de Doper verbonden met het gebed: steeds zien we hem afgebeeld samen met Maria, de Moeder Gods, staande aan weerszijden van een tronende Christus. Deze compositie staat bekend als de 'deësis' (= gebed), en heeft een vaste plaats heeft gekregen op de ikonostase. Vaak wordt gesuggereerd dat de Moeder Gods en Johannes de Doper een voorspraak zijn voor deze wereld: dat zij smeken om barmhartigheid. Maar dat is misleidend: volgens de orthodoxe theologie staan Johannes en de Moeder Gods model voor de juiste levenshouding. Beiden staan open voor het heil dat 'van buiten' tot ons moet komen. Van deze open houding getuigen hun woorden, resp. "Ik ben de messias niet" en "Mij geschiede naar uw woord". Die openheid is louterend: vandaar dat de genoemde compositie 'deësis' (gebed) wordt genoemd. Elk bidden veronderstelt die open houding. Paulus schrijft daar helder over in zijn brief aan de gemeente in Rome: "Wij weten immers niet wat we in ons gebed tegen God moeten zeggen; de Geest zelf pleit voor ons met woordloze zuchten" (Romeinen 8:26). De Geest huist niet in ons 'ik', maar neemt ons op in de heilige gemeenschap waar de mens zich opent voor het GII, zich laat aanspreken door de Stem van de Levende, die opklinkt sedert de schepping in alles: maar die alleen hoorbaar is, waar mensen de openheid van geest hebben om te luisteren. De ontmoeting met God overkomt ons, dagelijks, ook in de kleine dingen: we hoeven God dan ook niet te zoeken. God is overal. Waar het op aankomt is of we dat

gewaar worden: "Bid dan onophoudelijk, dank God onder alle omstandigheden, want dat is wat hij van u, die één bent met Christus Jezus, verlangt. Zó kunnen wij, als zijn gemeente in deze wereld een licht zijn in de duisternis."

3. Verlos ons van den hoge

Jesaja 3:25 – 4:6

Uw mannen vallen door het zwaard en uw helden in de slag. Dan zullen uw poorten klagen en treuren, en vereenzaamd zit zij op de grond. En zeven vrouwen zullen op die dag zich vastgrijpen aan één man en zeggen: wij zullen eten ons eigen brood, wij zullen ons kleden met ons eigen kleeid, maar sta ons toe dat wij uw naam dragen, neem zo de schande van ons weg! Op die dag wordt wat de Eeuwige doet ontluiken een luisterrijk sieraad, ja, de vrucht van het land de trots en de tooi van hen die overleven. En wat overblijft in Sion al wat nog bestaat in Jeruzalem zal heilig heten - allen die in Jeruzalem ten leven zijn opgeschreven. Wanneer de Eeuwige de drek van Sions dochters heeft afgewassen en de bloedschuld van Jeruzalem uit haar midden heeft weggespoeld door de geest van het gericht en de geest van zuivering, dan scheidt de Eeuwige boven heel het domein van de berg Sion en boven hen die er vergaderd zijn een wolk des daags en een schijnsel van vlammend vuur des nachts. Want over al wat heerlijk is zal een dak zijn ter beschutting: een dak van loof zal schaduw bieden tegen de hitte overdag en beschutting tegen stortbuien en regen.

Markus 5: 21-34

En toen Jezus - in de boot - weer naar de overkant was overgestoken, verzamelde zich veel volk bij hem, en hij was (juist) bij de 'zee'. Daar komt één van de oversten van de synagoge, Jairus geheten, en als deze hem ziet, valt hij voor hem neer en smeekt hem dringend, zeggend: Mijn dochtertje is stervende! Kom toch, leg haar de handen op, opdat zij gered worde en in leven blijve. Toen is hij met hem weggegaan. En veel volk volgde hem, en ze omstuwden hem. En een vrouw - die had al twaalf jaar een bloedvloeïing; veel had zij verduurd van veel artsen, en haar hele bezit had zij opgemaakt, maar het had haar niets gebaat, integendeel, het was nog erger met haar geworden. Toen zij

van Jezus hoorde, kwam zij de volksmenigte in en raakte van achteren zijn kleed aan. Want ze had bij zichzelf gezegd: als ik maar zijn kleren aanraak, zal ik gered zijn. En onmiddellijk droogde de bron van haar bloed op, en ze merkte het aan haar lichaam, dat ze van haar kwaal was genezen. En onmiddellijk merkt Jezus innerlijk, dat uit hem de kracht is uitgegaan; hij keerde zich in de volksmenigte om en zei: Wie heeft mijn kleren aangeraakt? Toen zeiden hem de leerlingen: Je ziet hoe de volksmenigte je omstuwt, en dan zeg je: Wie heeft mij aangeraakt? Maar hij keek om zich heen, om degene te zien die het had gedaan. De vrouw echter, geschrokken, bevend, omdat ze wist wat haar was overkomen, kwam en viel voor hem neer en zei hem de hele waarheid. Maar hij zei haar: Dochter, je vertrouwen heeft je gered. Ga in vrede en wees gezond, zonder je kwaal. Terwijl hij nog spreekt komen ze van de overste van de synagoge en zeggen: je dochter is gestorven. Wat val je de meester nog lastig? Maar Jezus, die het gesprek dat daar werd gevoerd mede had aangehoord, zegt tot de overste van de synagoge: Wees niet bang. Heb slechts vertrouwen! En hij liet niemand als begeleiders met zich meegaan, behalve Petrus, Jacobus en Johannes, de broer van Jacobus. Zo komen zij bij het huis van de overste van de synagoge. Daar hoort hij misbaar en hoe ze huilen en heftig weeklagen, en hij gaat naar binnen en zegt tot hen: Waarom maken jullie zo'n misbaar en huilen jullie? Het kind is niet gestorven, het slaapt alleen maar. Toen lachten ze hem uit. Maar hij joeg hen allen naar buiten, neemt de vader van het kind en de moeder en zijn begeleiders en gaat naar binnen waar het kind is. En hij neemt het kind bij de hand en zegt haar: Talitha kum, wat zoveel betekent als Meisje, sta op! En direct stond het meisje op en ging rond; het was namelijk al twaalf jaar oud. En terstond raakten zij buiten zichzelf, een groot buiten zichzelf zijn! En hij gebod hun streng, dat niemand dit te weten mocht komen, en hij zei dat men haar te eten moest geven.

“Verlos ons van den hoge”. Dit is geen bijbeltekst: onder deze titel stond onlangs in de NRC een boekbespreking. Die woorden troffen

mij. De bespreking betrof van een drietal boeken over de verhouding tussen geloof en ongeloof. Dat is op zichzelf niet verrassend in een samenleving die steeds verder seculariseert.

Wat misschien wèl verrassend is, is dat er kritiek wordt geleverd op de geprivilegieerde plaats die de godsdienst inneemt in het openbare leven. "Godsdienst blijkt steeds vaker", aldus het artikel, "een vrijplaats voor onfrisse opvattingen over maatschappelijke vraagstukken." En moet godsdienstvrijheid dan nog wel langer een grondrecht zijn - als je ziet hoe vaak diezelfde godsdienstvrijheid leidt tot schendingen van de mensenrechten? Je zou daarbij kunnen denken aan excessen zoals het afhakken van handen, de steniging van vrouwen, enz. Maar je kunt ook denken aan de radicalisering van het Christendom, in Amerika bijvoorbeeld, waar het 'God bless America' een leus lijkt te zijn waarmee het geweld tegen onwelgevallige regimes wordt gelegitimeerd. En volgens sommigen ook aan Nederland, nu je moet vaststellen dat de zogenaamde 'Christelijke politiek' nogal eens gepaard gaat met een toenemende intolerantie en met de vertaling daarvan in twijfelachtige politieke programma's, maatregelen en bezuinigingen.

Zoveel mag duidelijk zijn, dat we leven in een tijd, waarin "geloven in God" geen vanzelfsprekendheid is. En dat we moeten verantwoorden, wat het zoal impliceert wanneer we - zoals bijvoorbeeld in de Remonstrantse beginselverklaring - belijden dat we "God eren en dienen." Wat is "godsdienst" dan voor ons? Waar zijn we mee bezig, wanneer we steeds maar weer onze inspiratie putten uit de bijbel? Wat betekenen de woorden 'preek' en 'predikant' voor ons? En wat bedoelen we als we zingen: "Heer, ontferm U"? Dat zijn lastige vragen. Maar we kunnen daar niet aan voorbijgaan.

De bijbelgedeelten, die we vanochtend lazen, gingen over een ommekeer, heil, redding: Jesaja spreekt over een rest, de overblijvenden die uiteindelijk gered worden. Maar waar komt dat heil vandaan? En waar bestaat het uit? En waar kwam de ellende vandaan? Kwam die ook uit de hemel? Of werken mensen zichzelf steeds maar weer in de nesten?

Het verhaal van Marcus gaat over twee vrouwen, die gered worden: genezen - of zelfs - opnieuw tot leven gewekt. Wat wordt hier verteld? De Duitse theoloog Drewermann heeft vanuit de dieptepsychologie een antwoord proberen te geven op de vraag waar het in dit verhaal om draait: volgens hem zou het bij het meisje kunnen gaan om de verstikkende liefde van ouders, die het soms kinderen onmogelijk maakt om zich vrij te ontplooien en zo een eigen identiteit op te bouwen. En in het verhaal over de bloedvloeiende vrouw zou het, volgens hem, gaan om iemand die het slachtoffer is geworden van maatschappelijk isolement als gevolg van heersende vooroordelen. Maar wat heeft dit met het geloof in God te maken?

De vrouwen in het Jesaja-verhaal lijken pas tot leven te komen na een reeks verlieservaringen. Vormt het lijden dan een weg, die leidt tot het leven? Moet een mens eerst door de diepe duisternis om te kunnen ontdekken wat nodig is voor een humane menswaardige samenleving? Wie wijst ons nog wegen, die leiden naar een andere werkelijkheid dan die van het dagelijkse journaal, de krant, en de nuchtere feiten? In het verhaal dat Marcus ons vertelt, is "vertrouwen" het sleutelwoord: niet Jezus heeft de vrouw genezen. Hij heeft, zo lijkt het, eigenlijk niets gedaan. Haar vertrouwen heeft gemaakt dat de vrouw is genezen. En tegen Jairus zegt Jezus: heb vertrouwen; het kind is niet dood. Moet de mens het uiteindelijk dan toch zelf doen? Is Jezus in dit verhaal werkelijk zonder betekenis? Of is het zo, dat zijn nabijheid juist dit vertrouwen induceert? Dat de 'heilige ruimte' waarin Jezus verkeert de werkelijkheid in een ander perspectief plaatst? Heilige ruimte: daarom zou het wel eens kunnen gaan: de wijze waarop we de ruimte beleven waarbinnen we bestaan bepaalt in belangrijke mate hoe wij onszelf beleven.

Toen ik onlangs door Noord-Italië reisde ben ik me ineens weer gaan realiseren wat het betekent om op elk moment van de dag een kerk te kunnen binnengaan. Om je te kunnen terugtrekken uit de profane wereld in een gewijde ruimte. En om je te laten aanspreken door die lange traditie, die daar in hout en steen de eeuwen heeft doorstaan. Wij denken vaak, dat we onze eigen waarheid moeten scheppen. Dat

we in het leven zelf wijs moeten worden: door vallen en opstaan. Maar wat we daarbij misschien wel over het hoofd zien is dat een mens niet alleen van binnenuit wordt gevormd.

Er bestaat ook nog zoiets als heilige ruimte, heilige tijd en traditie: binnen die heilige ruimte en tijd kunnen onze ogen opengaan voor een andere werkelijkheid dan die van louter de feiten. Binnen de heilige ruimte worden soms nieuwe levensmogelijkheden zichtbaar. God is niet overal en altijd aanwezig. De verhalen vertellen ons over het mysterie, dat de wonderen juist daar gebeuren waar mensen zich bevinden binnen de ruimte van het heilige.

Misschien bestaat God, bestaat Christus wel alleen binnen de heilige ruimte van het geloof. Maar daarmee is niet gezegd, dat deze heilige ruimte niet een heel concreet ervaarbare werkelijkheid is, die opgeroepen wordt in verhalen, in rituelen en in gebed; en die gestalte krijgt waar mensen voor anderen soms een gids zijn in het land van de spiritualiteit: voorgangers, roergangers, opvoeders, mensen die in staat zijn om het vertrouwen te wekken dat nodig is om de hoogten en de diepten van het bestaan te verkennen.

Wat wij hier doen - als gemeente bij elkaar komen in de naam van Christus - is niet alleen de uitdrukking van ons verlangen naar inzicht; we moeten beseffen, dat wij, zoals we hier zitten, ook de opdracht hebben om de taal te bewaren en door te geven waaraan begrippen zoals verzoening, voorzienigheid, zonde, genade en roeping hun betekenis ontleen. Wanneer wij het leven heiligen - "dan zal", zoals Jesaja het zegt, "over al wat heerlijk is een dak zijn ter beschutting: een dak van loof zal schaduw bieden tegen de hitte overdag en beschutting tegen stortbuien en regen."

4. Waaraan heb ik dit te danken?

Psalm 4 (in de bewerking van Lloyd Haft)

Bij tijden dacht ik mij door U bevrijd. Sta hoop weer toe: weer in nood beroep ik mij, en zeg dat u er bent. U moet mij willen, zeg ik, want ik ben. Ik zeg dat u mij wilt en in de kamers van mijn hart word ik gehoord. Dat ik mij met u samen noem blijft mij tot teken: ik heb u vermoed. Niet leg ik mij neer: u laat mij hier alleen en in uw stilte. Als u er bent is stilte mij genoeg.

Lucas 1, 39-45

In die dagen reisde Maria met spoed naar het bergland, naar een stad in Judea. Zij ging het huis van Zacharias binnen en groette Elisabet. Zodra Elisabet de groet van Maria hoorde, sprong het kind op in haar schoot; Elisabet werd vervuld met de heilige Geest en riep met luider stemme uit: 'Gij zijt de gezegende onder de vrouwen en gezegend is de vrucht van uw schoot. Waaraan heb ik dit te danken, dat de moeder van mijn Heer naar mij toe komt? Zie, zodra de klank van uw groet mijn oor bereikte, sprong het kind van vreugde op in mijn schoot. Zalig zij die geloofd heeft dat tot vervulling zal komen wat haar vanwege de Heer gezegd is.

Lezend in de oude verhalen kun je je afvragen hoe mensen leven en hoe zij in hun leven God ervaren. We lazen over een koning (koning David) in extase, en over een vrouw die buiten zichzelf raakt als gevolg van een onverwachte ontmoeting, die zij ervaart als een geschenk van Godswege. "Waaraan heb ik dit te danken!" - roept ze dan ook uit. Misschien kennen wij dergelijke ervaringen ook wel: maar leggen wij daarbij niet zo direct het verband met God. De hemel is leeg geworden. En wij zijn ontnuchterd.

Christenen worden wel eens gekarakteriseerd als mensen met een optimistische kijk op het leven en een optimistische kijk op de mens: ze zouden geloven in vooruitgang. Omdat ze geloven in de toekomst en in komend heil. De adventstijd is de tijd van het jaar bij uitstek, waarin dat wordt beleden. Wij zien uit en verheugen ons op de dingen die gaan komen: niet zozeer op het Kerstfeest, als wel op de daarin begrepen belofte dat alles goed zal komen, in de wereld en - hopelijk - toch ook in ons eigen leven.

Maar is dat ook zo? Geloven we dat werkelijk? Wie nuchter kijkt naar de geschiedenis moet constateren, dat er in 2000 jaar niet zoveel is veranderd. Herhaaldelijk is van gruwelijke zaken gezegd: dit nooit weer! De ene keer had dat betrekking op een oorlog en bloedvergieten; een andere keer op zinloos geweld; dan weer op epidemieën en ziekten; en dan weer op schrijnend onrecht onder een dictatoriaal bewind, of op een milieuramp als gevolg van onverantwoord natuurbeheer. We hebben het allemaal meegemaakt. Waar haal je het dan vandaan om te geloven, dat het allemaal wel beter zal worden? En ligt het ten aanzien van het eigen leven zoveel anders?

Een vraag daarachter, die nog wezenlijker is, is: wat zegt dit over God, de God die wij – volgens de Remonstrantse beginselverklaring - dienen, eren en aanbidden? Onlangs - in Leiden, op een bijeenkomst over het spreken van vrijzinnige Christenen over God - werd gezegd dat we leven in een cultuur, die gekenmerkt wordt door de opvatting dat de mens geen macht boven zich duldt. Wij zijn mondig, zèlf verantwoordelijk, autonoom: wij moeten zèlf de aarde beheren en de bronnen van leven. Wie zou het anders doen? We zijn dan ook geneigd om allerlei voorstellingen van vroeger op te geven: ze lijken niet meer te passen in onze werkelijkheid. Wie kan er nog geloven in een oppermachtig God 'die de hemel en de aarde gemaakt heeft'? In een God die zijn schepping koestert en onderhoudt? Wie kan er nog geloven in de voorzienigheid: in een onzichtbare hand, die deze wereld in het gareel houdt? De geschiedenis heeft zoveel gruwelijks

laten zien dat hiermee in tegenspraak is, dat we zó toch niet meer kunnen en ook niet meer willen geloven. Maar hoe dan wel?

Het zou mij niet verbazen wanneer mensen - u en ik - daar heel dubbel in zijn. Een reisje op zondagochtend langs kerken in Nederland - louter om eens te horen wat er in voorbeden wordt gebeden - zou wel eens schokkend kunnen zijn. U hebt natuurlijk gemerkt, dat ik in uw 'vaste liturgie' heb gemorreld. Zo heb ik twee zinnestjes weggelaten, die mij waren toebedacht: 'God, die verdrukten recht verschaft / die hongerigen brood geeft'. Kun je dat zó zeggen? Is dat zo? Hoe moet dat begrepen worden? Een mens moet op zijn woorden passen. We wekken zo gemakkelijk misverstanden. En ik dacht: op deze zondag maar even niet. We moeten het er eerst maar eens over hebben.

Wie is de God, die wij dienen, eren en aanbidden? Jean Paul Sartre schrijft in zijn autobiografie over zijn grootvader: "Dat was een ras-acteur! Zo leefde hij. Hij had dan ook publiek nodig: een Grand Spectateur! Die noemde hij God." God als toeschouwer. In heel wat moderne teksten en liederen wordt gesproken over "de God van onze dromen...". Maar hoe zit dat dan? Is de God die wij ons dromen wel God? Of is dat zo'n afgod, die wij onszelf creëren: die naar ons kijkt, in de handen klapt, ons aanmoedigt en ons verzekert dat we het zo gek nog niet doen! Hebben wij nog weet van Gods toorn? Of is dat een woord dat ons wat vreemd is geworden? Is alleen de liefde gebleven? Een zondvloed: zo denken we niet! Sodom en Gomorra? Vuur uit de hemel? Dat is oud, afgedaan, Oude Testament. God, die de verdrukten recht verschaft / die hongerigen brood geeft! Tja: wat te zeggen? Het zou prachtig zijn. Maar: is dat niet wat we zelf moeten doen? Zijn wij mensen niet de handen van God? Gesteld, dat we dat zo zien: durven we er dan ook op vertrouwen dat het wel goed komt met de wereld? "Ik ben bereid mij nog dieper voor hem te vernederen", zegt David, "en in mijn achting te dalen". Zou bekering ook iets te maken kunnen hebben met het onder ogen zien van onze onmacht? Zou een bijstelling van het mensbeeld, zoals zich dat binnen onze cultuur heeft ontwikkeld, ons dichterbij de God van Jezus kunnen brengen? Het verhaal over die twee vrouwen, die daar elkaar ontmoeten gaat over

mensen, die leven uit genade: een woord dat ons misschien wel vreemd is geworden. Een wijze heeft ooit eens gezegd: de mens moet gaan staan op de plaats, waar hij niet kan staan. Hoe kan dat nou: gaan staan, daar waar je niet kunt staan? Het onmogelijke doen? En toch is dat precies, wat Jezus heeft gedaan! Dat kan alleen gedaan worden door wie durven geloven in wonderen. Wie hun vertrouwen stellen op wat niet is uit te leggen: een leven uit genade. Dat is: ontvankelijk worden voor tekenen van Gods barmhartigheid. Dat is je dagelijks afvragen waaraan je het verdiend hebt - de tijd die je wordt geschonken, de vriendschap, en al dat andere.

Je bekeren, waartoe we aan het begin van de advent worden opgeroepen, is niet iets wat je in je leven maar één maal doet. Dat moet dagelijks opnieuw. Want het is zo menselijk om te leven uit vanzelfsprekendheden. Het is zo menselijk om jezelf een afgod te creëren, die ons slechts bevestigt.

Om ook op dagen van mislukking en in tijden van tegenspoed Gods barmhartigheid en genade te kunnen ervaren: dat is misschien wel het moeilijkste. Maar toch: wie waakzaam zijn worden de ogen geopend. Wie beseffen te leven uit Gods hand zullen het Lloyd Haft ooit kunnen nazeggen:

.. u laat mij hier

alleen en in uw stilte.

Als u er bent is stilte mij genoeg.

5. Kerstmeditatie

Lucas 2: 1-21

In die dagen kwam er een besluit van keizer Augustus, dat er een volkstelling moest gehouden worden in zijn rijk. Deze volkstelling had voor het eerst plaats toen Quirinius landvoogd van Syrië was. Allen gingen op reis, ieder naar zijn eigen stad, om zich te laten inschrijven. Ook Jozef trok op en omdat hij behoorde tot het huis en het geslacht van David ging hij van Galilea, uit de stad Nazareth naar Judea, naar de stad van David, Bethlethem geheten, om zich te laten inschrijven, samen met Maria, zijn verloofde, die zwanger was. Terwijl zij daar verbleven, brak het uur aan waarop zij moeder zou worden; zij bracht haar zoon ter wereld, haar eerstgeborene, wikkelde hem in doeken, en legde hem neer in een kribbe, omdat er voor hen geen plaats was in de herberg. In de omgeving bevonden zich herders, die in het open veld gedurende de nacht hun kudden bewaakten. Plotseling stond een engel des Heren voor hen en zij werden omstraald door de glorie des Heren, zodat zij door grote vrees werden bevangen. Maar de engel sprak tot hen: "Vreest niet, want zie, ik verkondig u een vreugdevolle boodschap die bestemd is voor het hele volk. Heden is u een Redder geboren, Christus de Heer, in de stad van David. En dit zal voor u een teken zijn: gij zult het pasgeboren kind vinden, in doeken gewikkeld en liggend in een kribbe". Opeens voegde zich bij de engel een hemelse heerschare; zij verheerlijkten God met de woorden: "Eer aan God in de hoge, en op aarde vrede onder mensen van zijn welbehagen". Zodra de engelen weer van hen waren heengegaan naar de hemel zeiden de herders tot elkaar: "Komt, laten we naar Bethlethem gaan om te zien wat er gebeurd is en wat de Heer ons heeft bekend gemaakt." Ze haastten zich erheen en vonden Maria en Jozef en het pasgeboren kind, dat in de kribbe lag. Toen ze dit gezien hadden, maakten ze bekend wat hun over dit kind was gezegd. Allen die het hoorden stonden verwonderd over hetgeen de herders hun verhaalden. Maria bewaarde al deze woorden in haar hart en overwoog ze bij zichzelf. De herders keerden terug, terwijl ze God

verheerlijkten en loofden om alles wat ze gehoord en gezien hadden; het was juist zoals hun gezegd was. Nadat de acht dagen voorbij waren en men hem moest besnijden ontving hij de naam Jezus, zoals hij door de engel was genoemd voordat hij in de moederschoot werd ontvangen.

WIEGELIED (Joseph Brodsky - 1992)

*Ik baarde jou in de woestijn met reden.
Geen koning had ooit dit domein betreden.
Wie zoekt je in zo'n woestenij?
De kou kan er 's winters strenger zijn dan zij nog aankan.
Denk niet aan speelgoed, boekjes, strand, penselen,
Je zult je niet, met al dat zand, vervelen.
Probeer in de woestijn, mijn zoon, te leven.
Ze is je door het lot als woon gegeven.
Ik hield je aan mijn borst gevleid.
Zij richtte je blik op haar verlatenheid en stilte.
De ster die op een afstand staat van jaren
kan daardoor beter jouw gelaat ontwaren.
Gewen mijn zoon, aan de woestijn.
Want voortaan zal jij er tegenwoordig zijn en rondgaan.
Je lot is zichtbaar als een huis.
Van verre kan men een berg hier aan zijn kruis herkennen.
Dit is een onherbergzaam oord en eenzaam.
Hier kunnen eeuwen ongestoord voorbijgaan.
De wind leert: jij bent niet alleen materie,
maar, net als stuifzand, deel van één mysterie.
Probeer mijn zoon, met dit geheim te leven,
dat helpt je, later, in 't domein der leegte.
Haar duister is als dat van hier, maar dichter.
't Geloof in jou maakt het er weer iets lichter.
Jouw blik zij naar de ster gericht, wier stralen
de aarde op een krachtig licht onthalen,*

*alsof een lamp ontsteekt, zijn zoon, tot baken
de vader, hemelhoog, gewoon te waken.*

I: DE WOESTIJN

Een wiegelied: gezongen naast de kribbe. De dichter laat ons horen hoe deze moeder haar kind toezingt. Het lied verradt iets wat zo heel herkenbaar is: naast alle vreugde is daar ook de zorg, over alles wat zo'n kwetsbaar kind mogelijk nog te wachten staat.

"Ik baarde jou in de woestijn..."

Kennen wij de woestijn? Ons leven speelt zich af in steden, met drukke trottoirs; tussen mensen, met haast - met gevulde agenda's. Wat weten wij van de woestijn? Soms gebeurt het dat al het lawaai verstomt. Dat alle drukte wegvalt. En dat het ineens heel stil wordt: wanneer we worden geconfronteerd met de hardheid van het leven. Wie heeft zoiets niet ooit ervaren: zèlf, of in zijn naaste omgeving? Dat het leven zich ineens laat zien in al zijn onherbergzaamheid? Dat een mens ineens zijn kwetsbaarheid ervaart. Wat kan een mens niet overkomen: aan koude, pijn, eenzaamheid, en radeloosheid. De moeder in het gedicht zingt een lied, waarin ze haar kind probeert voor te bereiden op een leven in de woestijn. "Probeer, mijn zoon, in de woestijn te leven. Ze is je door het lot als woon gegeven." Dat geldt voor ons allemaal: ook al proberen wat dat van tijd tot tijd weg te drukken. Is het wel mogelijk om in de woestijn te leven?

De woestijn heeft evenwel ook een andere kant:

- het mysterie
- de schoonheid
- haar geheimen

De woestijn laat ons de onmetelijke ruimte zien, waarin wij zijn geplaatst.

Het is dan ook niet zo verwonderlijk als het lijkt, dat de oude bijbelse verhalen steeds opnieuw vertellen dat een mens uitgeleid moet worden naar de woestijn, om daar God te ontmoeten. De woestijn is de ruimte, waarin de religieuze ervaringen plaatsgrijpen. Waar een mens bescheiden wordt, zijn eigen kwetsbaarheid onder ogen ziet, daar kan

het gebeuren dat een mens ervaart wat het betekent om te leven uit genade. Veel in ons verzet zich daartegen. We hebben ons lot maar liever in eigen hand. We zouden niets liever willen, dan dat het leven maakbaar was. We kunnen de woestijn maar moeilijk accepteren als een plek waar we opnieuw - anders tot leven komen. Aan de andere kant: leeft er niet diep in ons ook zoiets als het verlangen om te ontdekken, welk mysterie de woestijn voor ons verbergt? Hoe is het toch mogelijk om daar te leven?

II: HET GEHEIM

Is het wel mogelijk om in de woestijn te overleven? Is een mens daar wel op gebouwd: op dit "onherbergzaam oord"? De dichter spreekt over een geheim: je bent niet alleen materie! Om in de woestijn te kunnen overleven komt het aan op 'geestkracht'; het grote geheim is misschien wel dat wij mensen zijn, begaafd met creativiteit: mensen met herinneringen mensen met gedachten, die die gedachten kunnen wegen, verwerpen, of koesteren mensen die zo aan hun eigen leefwereld gestalte kunnen geven. Dat we zo zijn betekent ook, dat 'het licht in ons geboren kan worden': het Kerstfeest is verbonden met het besef, dat een mens in de woestijn - tegen alle redelijkheid in - er nooit alleen voor staat. Vandaag wordt ons aangezegd, dat er – onverwacht, of misschien ook wel als vrucht van een diep verlangen - een "Nabije" is; dat er - voor wie zich luisterend opstelt - een stem opklinkt die zegt: "Weest niet bevreesd!" Het is angst, die ons vaak het gevoel geeft, dat dingen onmogelijk zijn, dat zij onze krachten te boven gaan. In een oud lied over de werkzaamheid van de Geest, die ons wordt geschonken, wordt die ervaren als 'licht in ons hart', als 'rust bij vermoeidheid', als 'troost bij verdriet', als 'koelte in de hitte'. Deze Geest is het, die ons minder opstandig maakt, die ons kan verzoenen met het bestaan, ja - die ons in staat stelt het uit te houden waar we dreigen ten onder te gaan... Durven we uit dit geheim te leven?